

Храмовий танець необхідно розглядати як своєрідний гібрид, що є комбінацією таких форм танцю як технічний і сюжетний. У технічному танці «нрігта» особливу увагу надається концепції виконання рухів у часі, а чи не у просторі. Тому однією з особливостей техніки в хореографічному побудові танцю є скульптурність, що досягається за допомогою чіткої маніпуляції ритмами для побудови серії поз, де ідеальна поза трактується як фрагмент застиглому часу [2, с. 83–95].

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Смирнова А. І. Індійський храмовий танець: традиція, філософія, легенди. Київ, 2009. 134 с.
2. Kothari Sunil. Bharatanatyam – Indian Classical Dance Art. Ind., 1964. 248 с.

УДК 7.016.4.512.19:746.3

С. О. ЕРМАКОВА, учениця 10 класу Кременчуцького ліцею №4 «Кремін» Кременчуцької міської ради Кременчуцького району Полтавської області
Науковий керівник: учителька української мови та літератури Кременчуцького ліцею № 4 «Кремін» Кременчуцької міської ради Кременчуцького району Полтавської області **ПРОПАСТІНА О. В.**

СЕМАНТИКА ТА КОЛОРИСТИКА КРИМСЬКОТАТАРСЬКОГО ОРНАМЕНТУ В СУЧАСНІЙ ВИШИВЦІ

Тези присвячено висвітленню особливостей семантики та колористики кримськотатарського орнаменту на основі сучасної вишивки.

Ключові слова: елемент, колір, кримськотатарська вишивка, Крим, орнаментальна композиція, символ.

Історія кримськотатарського народу протягом століть формувалася на території Криму. У цьому процесі брали участь

різноманітні народи та племінні союзи, які проживали на півострові в різні історичні періоди. Крім того кримськотатарська культура зазнавала часткового злиття із візантійськими, тюркськими, скіфськими та ісламськими традиціями. За словами М. Чурлу, найбільше цей вплив простежувався саме у вишивці.

Кримськотатарська вишивка, пов'язана з традиціями Візантії та Близького Сходу, вважалася однією з найкращих за технікою виконання у період XV–XVIII століть. При дворі хана діяли цілі цехи ткачів та вишивальників. Державна верхівка охоче спонсорувала і підтримувала цю галузь, багато товарів йшли на експорт до Середземномор'я, Малої Азії, росії. Численні війни з росією та подальша анексія півострову у XVIII–XIX століттях спричинили не тільки масову еміграцію населення, індустріалізацію побуту та занепад господарства, а й негативно відобразились на художніх ремеслах краю.

Вишивка потребувала реформування, адже дуже довго, аж до 1930-х років за неї ніхто не брався. У 1925-му відомий поет, публіцист та просто знавець Криму Максиміліан Волошин писав: «Татарське мистецтво: архітектура, килими, майоліка, чекан металів – все це закінчилось, залишилися лише тканини та вишивки. Кримськотатарські жінки, за вродженим інстинктом, ще продовжують вичавлювати з себе дорогоцінні рослинні візерунки. Але й це вміння вичерпується...». Щоб вміння це не вичерпалось повністю, влада починає діяти. З суто хатнього ремесла вишивка перетворюється у галузь промислової кооперації. Близько 350 гаптувальниць у селах та містах Криму були об'єднані в артілі, що мали поставляти продукцію на експорт. Першою такою артіллю став бахчисарайський «Ільк Адим» («Перший крок»). У Євпаторії під керівництвом відомої дослідниці кримськотатарської вишиванки П. Чепуриної була організована артіль «Ескі Орнек» («Старовинний візерунок»). Орнаменти починають використовувати в інших галузях прикладного мистецтва, так, у

1936-му році на світ постає фольклорна збірка кримськотатарських казок, рясно ілюстрована народним орнаментом. Після війни та депортації 1944-го року виробництво вишитих речей занепадає [3].

На сьогодні кримськотатарська вишивка активно відроджується та розвивається. Елементи етнічної спадщини кримських татар намагаються впроваджувати в сучасне соціокультурне середовище. Хоча внаслідок окупації росією півострова Крим в 2014-му році досить багато майстрів виїхали звідти, вони все одно успішно продовжують свою діяльність за його межами. Ісламська символіка найчастіше зустрічається в сучасному декоративно-прикладному мистецтві кримців. І це закономірно, якщо врахувати роль ісламу в житті нації.

Символіка будь-якого етносу складається передусім із загальнолюдських символів, що використовуються з найдавніших часів, релігійних, національних, властивих виключно даному народу тощо. Досліджуючи будь-який орнамент, ми можемо сказати, що це достатньо складний художній витвір майстра, у якому поєднані дрібні, різноманітні елементи, а саме: колір, фактура і математичні основи орнаментальної композиції (ритм, симетрія, тощо) у єдиний смисловий осередок, що отримував зовсім нові знаки. Кожен кримськотатарський орнамент, зображений на різних виробках, мав певну стилістичну особливість. Ця особливість, по-перше, залежала від техніки виконання, по-друге, від матеріальної бази, якою користувався майстер. Тому, у кримськотатарському орнаменті збереглися назви та смислове значення кожного елемента [6].

Кримськотатарський орнамент поділяється на дві основні групи: рослинний та геометричний. Рослинний орнамент найчастіше використовується у вишивці, різьбленню по каменю, ювелірному та керамічному мистецтвах [6]. Цей тип візерунку здебільшого складається із кучерявих стебел, пагонів, з

різноманітними листям і квітами. Для створення геометричних орнаментальних мотивів найчастіше використовуються квадрати, ромби, трикутники, кола й шестикутні зірки. Через релігійні переконання зображення людини було заборонене, що в подальшому сприяло відображенню людського образу за допомогою семіотики [4]. Завдяки традиційно сформованим особливостям утворився своєрідний кримськотатарський орнамент, який, крім художньо-естетичного значення, мав велику знакову та магічну функцію.

Оригінальних орнаментів і стилетворчих елементів понад декілька сотень, кожен може змінювати своє тлумачення в залежності від контексту. Сислове значення орнаментальних елементів у вишивці стійке, тож їх можна пояснити: жіночий знак – вигнута гілка – мінливість динамічність розвиток; чоловічий знак – родове дерево – надійність стійкість та сила; гвоздика – літня людина; тюльпан – юнак, символ хоробрості та мудрості; троянда – дівчина; гранат – родина; мигдаль – молодість, грація; родинне дерево, зображене всередині мигдалю – символ молодої дівчини, яка мріє про родину та дітей; яблуко, айва – багатство; дерево життя, райське дерево – уособлення двох аспектів: частина райського життя, обіцяного праведникам, а також родючість, рід, спадкоємність поколінь через мудрість релігійних навчань і слідування традиціям [5].

Кольорова гама кримськотатарського орнаменту є неповторною. Декоруючи будь-який виріб, майстер намагається передати світогляд свого народу, його інтереси, культурний характер життя. Однією з особливостей традиційної кримськотатарської орнаменталістики є асиметрія в кольорі. Це явище створює динаміку у пласкому світі орнаменту, адже рух – це життя.

У орнаментальних композиціях кримськотатарського народу переважають п'ять основних спектральних кольорів, які

символізують п'ять бажань, п'ять почуттів цього народу: блакитний, жовтий, червоний, зелений та білий. У своїх виробках майстри використовують також їх відтінки. Колір – це важлива ознака будь-якого народного мистецтва. Тому й для кримських татар кожний колір має своє особливе смислове значення: блакитний – символ неба; жовтий – символ багатства, святості; червоний – родючість, радість, перемога; зелений – життя, надія, зростання; білий – символізує жалобу, скорботу [1].

Аналізуючи кольорову гаму кримськотатарської орнаментики, використаної в етнічній вишивці, варто зазначити, що застосовуються світлі, ніжні тони рожевого, зеленуватого і блакитного. Присутність коричневого, вохристого і золотавого, що символізують сонце і золото, свідчить про застосування металевих ниток. Використані в етнічному орнаменті кримців кольори зустрічаються також в арабів, іранців, арабо-палестинців та іспано-мавританців, з цього можемо зробити висновок про асиміляцію культури. Крім того у візерунках практично усіх перелічених народів переважають відтінки золота. Шиття золотою ниткою було дуже вишуканим у кримських татар. Золоті візерунки свідчили про розкіш і багатство власника [2].

Охарактеризувавши специфіку орнаментики та колористики виробів з використанням вишивки кримців, ми обґрунтовано стверджуємо, що тематика символів кримськотатарського орнаменту багатогранна й налічує понад декілька сотень стилетворчих елементів. Крім того, особливе місце в орнаментиці кримські татари приділяли колористиці, адже декоруючи будь-який виріб, майстри намагалися передати світогляд свого народу, його інтереси, характер життя. Орнаментальні композиції кримськотатарської вишивки мають свої особливості, які можуть змінюватися в залежності від чинників як на впливають на них.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Азарцева А.С. Семіотичний аналіз українського та кримськотатарського декоративного орнаменту: спільне та відмінне. *Культура України*, 2014. №46. С. 98–111. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ku_2014_46_14 (дата звернення: 19.11.2023).
2. Бавбекова І. Орнаментальні форми традиційного кримськотатарського мистецтва. *Народна творчість та етнографія*. 2005. №1. С. 97–99.
3. Кримськотатарська вишивка : веб-сайт. URL: <https://etnoxata.com.ua/statti/vishivanki-istorija-i-suchasnist/krimskotatarska-vishivka/> (дата звернення: 18.11.2023).
4. Селівачов М. Лексикон української орнаментики (іконографія, номінація, стилістика, типологія). Київ, 2005. 400 с.
5. Символика орнаментов в живописи, керамике, филиграни (восточная, крымскотатарская) : веб-сайт. URL: <https://ana-yurt.com/qrt/simvolika-krymskotatarskih-ornamentov> (дата звернення: 18.11.2023).
6. Спаская Е. Ю. Татарские вышивки Старо-Крымского района: по материалам А. М. Петровой. *Известия Восточного факультета Азербайджанского гос. ун-та им. В.И. Ленина*. Серия : Востоковедение. Баку, 1926. Т. 1. С. 21–22.

УДК 791.83

О. Л. ЗУЄВ, здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти освітньо-професійної програми Циркові жанри Київської муніципальної академії естрадного та циркового мистецтв

Науковий керівник: кандидат мистецтвознавства, доцент, доцент кафедри циркових жанрів Київської муніципальної академії естрадного та циркового мистецтв **ШАРИКОВ Д. І.**

СПЕЦИФІКА АКРОБАТИЧНОЇ ЕКСЦЕНТРИКИ: ОСОБЛИВОСТІ ЦИРКОВОГО ЖАНРУ

У тезах визначено особливості специфіки циркового жанру з акробатичної ексцентрики. Розкривається особливість жанру сьогодення. Описуються специфічні рухи та принцип їх формально-технічного виконання враховуючи всі складові трюкової частини.

Ключові слова: циркове мистецтво, циркові жанри, акробатика, ексцентрика, сальто.